

Dr. Füsün Sunar¹, Dr. Şerife Çınar²

Geliş/Received : 08.12.2016
Kabul/Accepted: 25.04.2017

Öz

Sağlık sektörü yoğun emek isteyen sektörlerden birisidir. Doktorlar, eczacılar, diş hekimleri, veterinerler, mühendisler, işletmeciler, temizlik ve bakım işçileri, sosyal hizmet uzmanları, diyet ve beslenme uzmanları, hemşireler, ebeler, şoförler ve hatta aşçılar sağlık çalışanlarının içindedirler. Bugünkü geniş kapsamlı iş sağlığı anlayışı, çalışanların iyilik haline, iş doyumuna ve yaşam kalitesine kadar uzanan geniş bir disiplindir. Sağlık çalışanları da bu disiplin içerisinde yer alır. Hastaneler, İş Sağlığı ve Güvenliği'ne ilişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği'ne göre "Çok tehlikeli işler" sınıfında değerlendirilmektedir. Bu nedenle; sağlık çalışanlarının iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları çok yönlü olarak ele alınmalıdır.

Anahtar sözcükler: Sağlık çalışanı, İş sağlığı, İş güvenliği

Abstract

Healthcare sector is one of the sectors that require intensive labour. Physicians, pharmacists, dentists, veterinarians, engineers, operators, cleaning and maintenance workers, social workers, nurses, midwives, drivers and even cooks are healthcare workers. Today's comprehensive approach to occupational health is a broad discipline extending into employees' well-being, job satisfaction, and quality of life. Health professionals also take part in this discipline. According to Communiqué on Workplace Occupational Health and Safety Related Hazard Classes, hospitals are qualified among "very dangerous workplaces". Therefore, occupational health and safety practices for healthcare workers should be addressed in a multifaceted way.

Key words: Healthcare workers, Occupational health, Occupational safety

* Bu çalışma 11-13 Nisan 2012 tarihleri arasında Malatya'da düzenlenen 3. Ulusal Ebelik Öğrenci Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

1 Yrd. Doç.; KTO Karatay Ü. Tıp Fak. Tıp Eğitimi ve Bilişimi AD, Konya

2 Yrd. Doç.; KTO Karatay Ü. Tıp Fak. Anatomi AD, Konya

İş sağlığına ilişkin çeşitli tanımlar vardır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) uzmanlarınca 1950 yılında yapılan tanım şudur: “İş sağlığı; tüm mesleklerde işçilerin bedensel, ruhsal ve sosyal iyilik durumlarını en üst düzeye ulaştırmak ve bu düzeyde sürdürmek; çalışma koşulları yüzünden sağlıklarının bozulmasını önlemek; çalışmalar sırasında sağlıklarına aykırı etmenlerden korumak; onları fizyolojik ve psikolojik durumlarına en uygun bir çalışma ortamına yerleştirmek ve bu durumu sürdürmektir. Özet olarak işin insana ve insanın işe uyumunu sağlamaktır”.

Bugünkü geniş kapsamlı iş sağlığı anlayışı, çalışanların iyilik durumunda, iş doyumuna ve yaşam kalitesine kadar uzanan geniş bir disiplindir (1).Sağlık çalışanları da bu disiplin içerisinde yer alır.

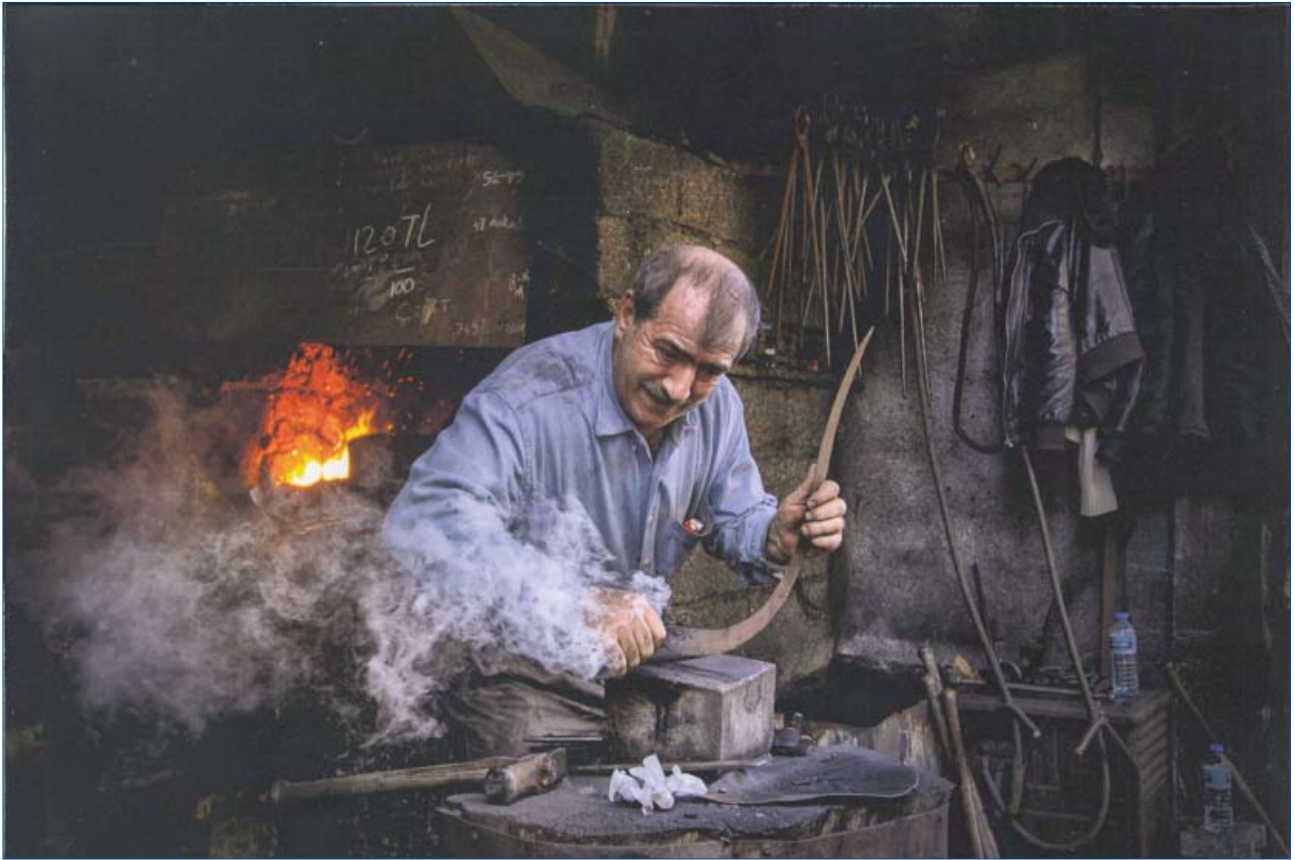
Sağlık sektörü yoğun emek isteyen sektörlerden birisidir. Doktorlar, eczacılar, diş hekimleri, veterinerler, mühendisler, işletmeciler, temizlik ve bakım işçileri, sosyal hizmet uzmanları, diyet ve beslenme uzmanları, hemşireler, ebeler, şoförler

ve hatta aşçılar sağlık çalışanları tanımı içindedirler (2). Sağlık çalışanları, hastalara ve/veya doku parçaları ile kontamine tıbbi malzeme ve donanım, kontamine çevre yüzeyleri ya da hava dahil olmak üzere bulaşıcı malzemelere maruz kalma potansiyeline sahip, sağlık bakım alanlarında çalışan tüm ücretli ve ücretsiz kişiler olarak tanımlanır (3). Sağlık kurumlarından kaynaklanabilecek riskleri/maruziyetleri çeşitlendirebilsek, sağlık kurumlarında “İşçi Sağlığı İş Güvenliği Yönetim Sistemleri” gibi bir yaklaşımın kapısını aralayabiliriz. Bu yaklaşım bizi iki temel kavram/kurulla tanıştıracaktır.

1. Sağlık Kurumlarında “Mesleki Sağlık Birimi-İşyeri Sağlık Birimi” ya da yaygın bilinen adıyla “İşçi Sağlığı, İş Güvenliği Kurulları”.

2. Sağlık Kurumlarında “İş Güvenliği kuralları” ya da başka bir deyişle “Risk Değerlendirme”.

Bu kurullar sayesinde iş güvenliği yaklaşımları kurumsallaşacak, demokratikleşecek ve işlevselleşecektir. Bu kurullar bir yönetim

Kamile Kurt “Anarko” Bülent Kaplan
STED Fotoğraf Yarışması 2016 Sergi Ödülü

sistemine sahip olabilir; işe giriş muayeneleri, periyodik muayeneleri, çalışanların işe uyumu, bağışıklama, sağlık eğitimleri, iş güvenliği çalışmalarının organizasyonu, özellikli çalışanların takibi/muayenesi, iş ortamı risklerinin belirlenmesi, veri toplanması, araştırma yapılması, danışmanlık yapılması gibi işlevleri yerine getirilebilecektir.

Bunların yanı sıra; bu kurulların oluşumu işçi sağlığı ve güvenliği yönetim sistemi oluşturulmasının örgütsel zeminini oluşturacak ve sistematik bir yaklaşım sağlayacaktır (4). Yoğun ve yorucu çalışmalar sırasında elbette sağlık çalışanları pek çok hastalık ve kaza riskleri ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Ülkemizde Sağlık Bakanlığı tarafından 06 Nisan 2011 tarihinde "Hasta ve Çalışan Güvenliğinin Sağlanmasına Dair Yönetmelik" yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Sağlık Bakanlığı hasta ve çalışan güvenliği açısından tüm sağlık kuruluşlarını değerlendirmeye başlamıştır. Bu değerlendirme de 'hastane kalite standartları' kullanılmaktadır.

Bu Yönetmeliğin amacı; tüm üniversite ve özel sektör ikinci ve üçüncü basamak sağlık kurumlarında, hasta ve çalışan güvenliği için güvenli hizmet sunumu ve güvenli bir ortam sağlanmasına, hizmet sunumunda kalitenin artırılmasına, sağlık kurumunda hasta ve çalışanlar için olası risklerin belirlenmesine, bu risklerin giderilmesi için uygun yöntem ve tekniklerin belirlenmesine ve hizmet içi eğitimler ile güvenli hizmet sunumu ve güvenli çalışma ortamının sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik usul ve esasları düzenlemektir.

Çalışan güvenliği uygulamaları

Bu yönetmelik kapsamındaki sağlık kurulları;

- Çalışan güvenliği programının hazırlanması,
- Çalışanlara yönelik sağlık taramalarının yapılması,
- Engelli çalışanlara yönelik düzenlemelerin yapılması,
- Çalışanların kişisel koruyucu önlemleri almasının sağlanması,

Çalışanlara yönelik fiziksel saldırıların önlenmesine yönelik düzenleme yapılması konularında da

gerekli tedbirleri alır ve düzenlemeleri yapar. Hasta ve çalışan güvenliği ortak uygulamaları Bu yönetmelik kapsamındaki sağlık kurumları; Enfeksiyonların kontrolü ve önlenmesi ile ilgili olarak;

- Enfeksiyonların kontrolü ve önlenmesine yönelik bir programın hazırlanması,
- Hastane enfeksiyonlarının izlenmesine yönelik sörveyans çalışmalarının yapılması,
- El hijyeninin sağlanmasına yönelik düzenlemelerin yapılması,
- İzolasyon önlemlerinin alınması,
- Temizlik, dezenfeksiyon ve sterilizasyon uygulamalarının gerçekleştirilmesi,

Laboratuvar güvenliği ile ilgili olarak;

Biyogüvenlik düzeyine göre gerekli önlemlerin alınması,

- Laboratuvarda çalışılan testlerin kalite kontrol çalışmalarının yapılması,
- Panik değerlerin bildirimine sağlanması,
- Radyasyon güvenliği ile ilgili olarak; tanı ve tedavi amaçlı radyoaktif madde kullanılan alanlarda koruyucu önlemlerin alınması,

Renkli kod uygulamaları ile ilgili olarak;

- Mavi kod uygulamasının yapılması,
- Pembe kod uygulamasının yapılması,
- Beyaz kod uygulamasının yapılması,

Güvenlik raporlama sistemi ile ilgili olarak;

- Güvenlik raporlama sisteminin kurulması,
- Bildirimi yapılacak olayların asgari ilaç güvenliği, transfüzyon güvenliği, cerrahi güvenlik, hastaların düşmesi, kesici delici alet yaralanmaları, kan ve vücut sıvıları ile temas konularını kapsamaması,
- Bildirimi yapılan olaylar ile ilgili düzeltici ve önleyici faaliyetlerin uygulamaya konulması.

Eğitimler ile ilgili olarak; sağlık kurumlarında görevli tüm çalışanlara, hasta ve çalışan güvenliği konusunda eğitimlerin verilmesi,

- Eğitimler ile ilgili olarak; sağlık kurumlarında görevli tüm çalışanlara, hasta ve çalışan güvenliği konusunda eğitimlerin verilmesi.

Komitelerin kurulması ile ilgili olarak;

- Hasta güvenliği komitesi,

- Çalışan güvenliği komitesi kurulması, hususlarında gerekli tedbirleri alır ve düzenlemeleri yapar.

Bu yönetmelikte yer alan usul ve esasların kesintisiz ve etkin bir biçimde uygulanması, uygulama sırasında saptanan sorun ve aksaklıkların giderilmesi için gerekli tedbirlerin alınması, uygulamanın izlenmesi ve değerlendirilmesi, ilgili sağlık kurumunun en üst amirinin sorumluluğundadır. Değerlendirmeler değerlendiriciler tarafından yılda en az bir defa Hizmet Kalite Standartlarından seçilecek bölümler üzerinden yapılır. Sağlık kurumlarının bu kapsamda değerlendirilen bölümlerde yer alan hasta ve çalışan güvenliği ile ilgili standartlardan 100 üzerinden en az 80 puan alması gerekmektedir. Bakanlık bu puanı artırmaya yetkilidir (5).

Hastaneler, İş Sağlığı ve Güvenliği'ne ilişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliği'ne göre "Çok tehlikeli işler" sınıfında değerlendirilmektedir.

Hastanelerde iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları çok yönlü olarak ele alınmalıdır. İşyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı ve diğer sağlık personeli koordineli biçimde çalışmalıdır. Hastanelerde en geç iki yılda bir risk değerlendirmesi yapılması gerekmektedir. Hastanelerde çalışanlara verilecek iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri yılda en az bir defa ve en az on altı saat olacak biçimde yapılmalıdır. Hastanelerde çalışanların periyodik muayeneleri en geç yılda bir defa olmak üzere tekrarlanmalıdır. Ancak hastanelerin departmanlarına göre çalışanların muayene sıklığı ve muayenelerde hangi tetkiklerin yapılacağı değişiklik göstermektedir. Örneğin, sterilizasyon ünitelerinde çalışanlara en az yılda bir akciğer grafisi, solunum fonksiyon testi, kan sayımı, odiyometri testi yapılması gerekmektedir.

Sağlık Personelinin en önemli mesleksel hastalığı ve ölüm nedeni enfeksiyondur.

Yataklı Tedavi Kurumları Enfeksiyon Kontrol Yönetmeliği Resmi Gazetede 2005 yılında yayınlanmıştır.

Madde 8 göre:

- Enfeksiyon kontrol komitesinin faaliyet alanları şunlardır:

- Sürveyans ve kayıt,

- Antibiyotik kullanımının kontrolü,

- Dezenfeksiyon, antisepsi, sterilizasyon,

- Sağlık çalışanlarının meslek enfeksiyonları,

- Hastane temizliği, çamaşırhane, mutfak, atık yönetimi gibi destek hizmetlerinin hastane enfeksiyonları yönünden kontrolü (6).

Bu Yönetmelik; kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektöre ait bütün yataklı tedavi kurumlarını ve bu yataklı tedavi kurumlarında görev yapan personeli kapsar.

Sağlık çalışanlarının sağlığını etkileyen tehlike ve riskler; biyolojik, fiziksel, ergonomik, kimyasal ve psikososyal olarak gruplandırılmıştır.

Hastanelerde 29 tip fiziksel, 25 tip kimyasal, 24 tip biyolojik, 6 tip ergonomik ve 10 tip psikososyal tehlike ve risk olduğu bildirilmiştir (7). Sağlık çalışanlarında görülen yaygın iş kazaları kesici-delici aletle meydana gelen yaralanmalar, kan-vücut sıvılarıyla bulaş, hastaları ve objeleri kaldırma, ağır kaldırmaya bağlı sırt yaralanmaları, düşme, çarpma, takılma, kayma vb. nedenlere bağlı kas-iskelet sistemi yaralanmaları, şiddet, alerjik reaksiyon ve yanıklardır.

Ayrıca çalışma ortamında meydana gelen zehirlenme, trafik kazası vb. kazaları da içermektedir (8). Sağlık ve güvenlik önlemleri alınmadığı takdirde, bu sağlık sorunlarının mesleki hataları daha riskli boyuta taşıdığı bilinmektedir.

Sağlık Çalışanları İçin Sağlık ve Güvenlik Önlemleri

Diğer çalışanlardan çok farklı olarak sağlık çalışanlarının zaten işlerinin çoğu zaman bulaşıcı enfeksiyonlar ya da virüsler olması nedeni ile yoğun iş temposu düşünüldüğünde iş kazaları ve meslek hastalıkları riski de çok fazla olacaktır.

6331 sayılı kanun kapsamına giren sağlık hizmetleri, niteliği bakımından içerdiği riskler ve tehlikeler sebebiyle iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının etkin olarak gerçekleştirilmesi gerekli hizmetlerdir.

Sağlık çalışanları kendi sağlık ve güvenliklerinden öncelikle kendileri sorumludur. Bununla birlikte

sağlık kurumları da iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin tam olarak verilmesinden öncelikli olarak sorumludur. Bu bakımdan sağlık hizmetlerinin verilmekte olduğu sağlık birimlerinde yapılması gerekenler;

Sağlık çalışanlarının güvenliğini ve sağlığını olumsuz etkileyebilecek risk ve tehlikelerin yapılan işin mahiyeti dikkate alarak tanımlamak,

- Tanımlanan risk ve tehlikelerin sağlık çalışanlarının sağlığına ve işin verilmesi sırasındaki performanslarına yapacağı etkiyi göz önünde bulundurmak,
- Tanımlanan tehlike ve risklerin bertaraf edilmesi için kurum içinde gerekli iş süreçlerini ve alınması gerekli önlemleri belirlemek,
- Kurumdaki çalışan sayısına göre İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu oluşturmak ve tüm sağlık kurumları bakımından iş güvenliği uzmanı ile işyeri hekimi istihdam etmek,
- Çalışan güvenliği komitesi oluşturmak ve çalışanlara yönelik şiddet riskini bertaraf edecek eğitim ve tedbirleri almak, bu kapsamda "Beyaz Kod" uygulamasını etkin duruma getirerek sağlık çalışanlarına güvenli bir çalışma ortamı sağlamak,
- Sağlık çalışanları için işyeri acil durum ve tahliye planı oluşturmak,
- Tüm sağlık çalışanlarına kanunda yazılı şart ve sürelerde iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri verilmesini sağlamak olarak sayılabilir (9).

Bu önlemler, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı denetimleri yolu ile süreklilik kazanacak biçimde uygulanmalıdır. Bu kapsamda; uygulamaların etkin kılınması, yalnızca sağlık çalışanı ve hekimlerin çabası ile değil, sağlık kurumu yönetiminin uygulayacağı politikalar ve nihai olarak devletin kamu sağlığını korumak için çıkarmış olduğu yasal düzenlemelerin uygulanması ve yetkili organlar tarafından denetlenmesi ile olanaklıdır. Yapılan denetlemeler sonucunda iş sağlığı ve güvenliği yasası hükümlerinin ihlalinin saptanması durumunda

yasanın öngördüğü idari para cezalarının uygulanması kaçınılmaz olacaktır.

Güvenli, kaliteli ve verimli sağlık hizmetinin sunulması, sağlık çalışanlarının kaliteleri ve performanslarını destekleyen çalışma ortamına bağlıdır. Özellikle hastanelerde çalışma ortamının sağlık çalışanları ve hastalar açısından sağlıklı ve güvenli olması önem taşımaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), sağlığı; "Yalnızca hastalıklardan ve mikroplardan korunma değil, bir bütün olarak fiziki, ruhi ve sosyal açıdan iyi olma hali" olarak açıklar (1).

"Sağlıklılara ne olabilir ki?"

Onlar zaten sağlık kuruluşlarında çalışmıyorlar mı?"

İletişim: Dr. Füsün Sunar

E-posta: fusun.sunar@karatay.edu.tr

Kaynaklar

1. Afşar B, Büyükdoğan B. Kadın işgücü disiplinler arası bir bakış. Sf:209-210. Mart, 2016 Gazi kitabevi. Ankara.
2. <http://www.isguvenligi.net/iskollari-ve-is-guvenligi/saglik-sektorunde-is-sagligi-ve-guvenligi/1>.
3. Meydanoğlu A. Sağlık çalışanlarının sağlığı ve güvenliği. Balıkesir Sağlık Bil Derg. 2013;2(3);192-199.
4. <http://www.ttb.org.tr>
5. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110406-3.htm>
6. <http://www.resmigazete.gov.tr/Eskiler/2005/08/20050811-6.htm>
7. Özkan Ö, Emiroğlu ON. Hastane sağlık çalışanlarına yönelik işçi sağlığı ve iş güvenliği hizmetleri. C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Derg. 2006;10(3);43-51.
8. Uçak A. Sağlık personelinin maruz kaldığı iş kazaları ve geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. Sağlık bilimleri enstitüsü, Yüksek lisans tezi. 2009:18. Afyonkarahisar.
9. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150423-3.htm>.